A munkaközvetítés hazánkban.

Írta: **nyirjesi Létay Gusztáv** ny. min. tanácsos a budapesti ipari és kereskedelmi munkaközvetítő intézet igazgatója.

Kereskedelmi kormányunk már a múlt század végén foglalkozott zsenge iparunk előmozdítása és a munkanélküliség enyhítése céljából egy munkaközvetítő intézet felállításával és azt Budapest székesfőváros és a budapesti kereskedelmi és iparkamara hozzájárulásával 1900-ban életbe is léptette.

Az intézetnek magánjelleget adott, működését a cselédek és gazdasági munkásokon kívül az ipari munka minden nemére és a kereskedelemre is kiterjesztette; a felügyeletei pedig egy választmányra bízta, melyben a fentartó hatóságokon kívül a munkaadók és munkások egyenlő számban vannak képviselve.

A választmányban helyet foglalnak az állam és a székesfőváros, mint fentartók, 6-6 pártatlan taggal, a munkaadók és a munkások pedig 20-20 taggal.

A közvetítés alapelveiül megállapíttattak:

a) az ingyenesség úgy a munkaadók, mint a munkások részére.

b) a szabad egyezkedés.

c) a jelentkezés sorrendjében való munkába helyezés.

d) a közvetítésnek sztrájk vagy munkakizárás alkalmával való szünetelése addig, míg a munkakönyvek kiadásával a munkaviszony megszűnt.

Az intézet postadíjmentességet nyert és azon előnyben részesült, hogy az általa közvetített munkások az államvasutak vonalain, valamint az általa kezelt vasutakon a 4. zónától kezdve féláru jegygyel utaznak, mely kedvezményt a déli vasúton kívül a többi vasutak is megadták.

Az eljárásra nézve megállapíttatott:

A) A helybeli közvetítésnél, hogy:

a) a munkaadó munkásszükségletét szóval, levél vagy telefon útján jelentse be,

b) a munkás ellenben személyesen jelentkezik, bejelentő lapját maga állítja ki s munkakönyvével együtt beadja, utóbbit pedig, a részére kiállított előjegyzési lappal visszakapja;

c) az üres állások naponta 2-2 órai időközökben kihirdettetnek, amikor is azok, kik arra pályáznak, ennek tanúságául előjegyzési lapjukat benyújtják. Ezek közül az előjegyzés sorrendje szerinti és a feltételeknek teljesen megfelelő munkás választatik ki és ajánló lapot kap, melylyel a munkaadónál jelentkezik, a többi pályázóknak pedig előjegyzési lapjuk visszaadatik;

d) a munkaadók tartoznak az ajánló lapon foglalt kérdésekre: felfogadtatott-e a munkás vagy sem? válaszolni, azt aláírásukkal ellátni és vagy a postára adni, vagy ha a munkást fel nem fogadták, a munkásnak visszaszolgáltatni. Utóbbi esetben más, a nyert felvilágosításnak megfelelő munkás kap új ajánlólapot;

e) úgy a munkások, mint a munkaadók bejelentésének érvényessége a bejelentés napjától számított 30 napig tart és tartozik mindkét fél, ha munkát, illetve munkást az intézeten kívül kapott, azt az intézetnek tudomására hozni, hogy előjegyzése töröltessék;

f) a munkaadók, ha az általuk kínált munkára 2 napon át történt kihirdetés alkalmával a bér csekélysége, vagy más terhes feltételek miatt pályázó nem akad, erről értesíttetnek, valamint arról is, minő minimális bér mellett számíthatnak munkásra;

g) úgy a munkások, mint a munkaadók tartoznak, ha munkát, illetve munkást az intézeten kívül kaptak, azt az intézetnek bejelenteni, viszont ha a bejelentésüket, illetve megrendelésüket 30 napon túl is érvényben kívánják tartani, a munkások előjegyzési lapjukat meghosszabbítás végett bemutatni, a munkaadók pedig erről az intézetet értesíteni kötelesek;

h) azok a munkások, kik előjegyzési lapjukat további 30 nap meghosszabbítás vagy a meghosszabbításnak ujabbi 30 napra való érvényesítése végett be nem mutatták, az előjegyzettek közül töröltetnek.

B) A vidékre való közvetítésnél:

a) tartoznak a munkaadók a bér- és egyéb munkafeltételeket közölni és

b) csak akkor indíttatik útnak a munkás, ha a munkaadó a munkásnak az intézet által kiállított ajánlatát, melyben az intézet egyrészt a munkás személyi adatait, másrészt több cégnél milyen tartamú alkalmaztatását közli − elfogadta;

c) az intézet a munkásnak elutazásakor bizonylatot állit ki, melyben a munkabér és minden egyéb munkafeltétel, melynek alapján felfogadtatott, felemlítve van. Továbbá egy igazolványt kézbesít neki, melylyel féláron utazhat a vasúton. Végre minthogy a munkások majdnem kivétel nélkül, csak akkor hajlandók vidéki munkát elfogadni, ha az utazási költséget a munkaadó előlegezi, az általa beküldött összeget a munkásnak kézbesíti.

d) a munkaadónak postán küldi az intézet a munkás munkakönyvét, a bizonylatot a feltételekről, melyek mellett a munkást felfogadta és az elismervényt az átadott úti előlegről.

Az intézet 1900. évi március 15-én nyílt meg s a munkások tömegesen jelentették be magukat; a munkaadók ellenben kevés bizalommal viselkedtek iránta, mert abban a nézetben voltak, hogy szakmunkásokat nem fog közvetíthetni. Ez volt indoka, hogy az év hátralevő - mintegy $^3/_4$ részében a közvetített munkások száma csak közel 20.000-et tett.

A munkások szervezeteik közvetítő tevékenységét látták általa veszélyeztetve és érdekeiket is sértve azért,

mert az intézet a munkaadók bojkottálása alkalmával, valamint akkor, midőn a sztrájkoló munkásokkal a munkaviszony a munkakönyvek visszaadása által meg volt szüntetve, oda törekedett, hogy ezen üzemeknek munkásokat szolgáltasson. Megszűnt azonban az általánosan „sztrájktörőnek" nevezett intézetnek heves támadása, mikor meggyőződtek, hogy meddő az intézetnek törekvése boykott vagy az azzá átváltozott sztrájkok alkalmával munkásokat közvetíteni; meddő pedig pedig egyrészt a munkások összetartása folytán, főleg azonban azon üldöztetés miatt, melyben az ily munkahelyekre vállalkozók, mint sztrájktörők kitéve vannak.

A munkaadók, kik szövetségekbe való tömörülés által a szakszervezeteket ellensúlyozni és azok hatalmát megtörni iparkodtak, céljaik előmozdítására közvetítési irodákat nyitottak és kötelezik tagjaikat, hogy csakis azok útján fogadjanak munkásokat; az intézettel pedig azért nincsenek megelégedve, mert épp akkor nem kapnak tőle munkást, mikor boykott alá helyeztettek. Ezt különösen annak tulajdonítják, hogy az intézet választmányában a munkások a munkaadókkal egyező számban foglalnak helyet s az előbbiek gyakran többségben levén, szerintük a közvetítésre befolyást gyakorolnak. Pedig a választmánynak arra, hogy kinek közvetítsen munkást az intézet, semmi befolyása nincs, aziránt az ügyviteli szabályzat határoz, mely kötelezi az intézetet boykott alkalmával a közvetítésre, s annak, hogy e feladatnak csak ritka esetben felelhet meg, − mint már említve volt, − a munkások összetartása és a munkások megfélemlítése az okozója.

Dacára azonban e körülményeknek, az intézet igénybevétele évről-évre fokozódik. Az elhelyezettek száma az 1911., évben már 53.667-re emelkedett és a munkáskeresletnek 69 % -a, a munkakínálatnak pedig 76.1 %-a nyert kielégítést.

Oly arányszámok ezek, melyek az európai nyílt munkáspiacokon alig éretnek el s csak azok a szakszervezetek mutatnak fel nagyobb arányokat, melyek alapszabályok, kötelező nyilatkozatok és fogadalmak erejével lekötött felek közt végzik a közvetítést.

Az intézet nagymérvű igénybevétele abban találja magyarázatát, hogy teljesen távol áll a munkások és munkaadók harcától és saját táborát képezi egy felül azon munkásoknak, kik a szakszervezeteknek nincsenek lekötve, másfelől azon munkaadóknak, kik ezek szövetségeibe be nem léptek. Ezeken kívül pedig felkeresik úgy a szakszervezetek tagjai, mint a munkaadó szövetségek tagjai is, ha saját közvetítőjükben − mi igen gyakran előfordul − munkát, illetve munkást nem kapnak.

Kereskedelmi kormányunk, miután meggyőződött a budapesti intézet jelentékeny eredményeiről és arról, hogy a vidéki munkáskereslet az összkeresletnek 30 %-át is felülmúlja, felhívta az ország nagyobb városait, saját és vidékük ipara előmozdítása céljából az illető keresk. és iparkamarával és az állammal karöltve, a budapesti intézethez hasonló munkaközvetítő intézeteket szervezni. E felhívásnak azonban csak Pozsony és Temesvár felelt meg és ezekben a városokban ily intézetek fel is állíttattak és működésben vannak, de úgy a vidéki szakszervezetek, mint a munkaadó szövetségek erősebb összetartása folytán, csekély eredményt mutatnak fel, s az nem nagyobbodik. így a pozsonyi intézet által munkába helyezettek száma 1911. évben is csak 3305, a temesvárié pedig 2067 volt.

Az elmondottak világos tanúságai annak, hogy a magyar állam nem maradt vissza a munkanélküliség enyhítésére alkalmas intézmények létesítésében, sőt ebben részben a külföldet is megelőzte.

Ausztria és Németország már a múlt század utolsó tizedében kezdette meg a budapesti intézethez hasonló paritásos községi munkaközvetítő hivatalok szervezését a nagyobb ipari városokban s fokozatosan mindennemű kedvezményekben részesíti. Követte Franciaország, mely felhívta a 10.000 lakosságú községeket és városokat közvetítő hivatalok felállítására és állami támogatást is helyezett kilátásba.

Angolország pedig a múlt évben törvényileg szabályozta a munkaközvetítést. Minden város, melynek 25000-nél több lakója van, tartozik munkásbörzét felállítani, melyek az ország 11 kerületébe osztatnak. Ezek a kerületek a bennök fennálló munkásbörzékre nézve egységet alkotnak és a munkakeresletet és kínálatot kielégíteni törekszenek.

Nincs azonban kilátás arra, hogy a közvetítés terén az egyes országokban történt intézkedések a kívánt eredménynyel fognak járni mindaddig, míg a közvetítés − a leghathatósabb fegyver a harcolók kezében - az érdekeltek és pedig úgy a munkások, mint a munkaadók kezéből ki nem vétetik és kizárólagos joggal az állam által a városok és községek közreműködésével végre nem hajtatik.

Az elvek, melyek ezen állami hivatalok tevékenységeinél alapul kell, hogy szolgáljanak, nézetem szerint a következők:

1. A közvetítésnek valamennyi gazdasági, ipari, kereskedelmi munkásra ós házi cselédre való foganatosítása.

2. A hazai érdekeknek elsősorban figyelembe vétele és a külföldre való közvetítésnek a saját állam érdekeitől való függővé tétele.

3. A szabad egyezkedés.

4. A közvetítésnek oly szabályok mellett való foganatosítása, melyek a munkaadók és munkások, tehát a paritásos választmány javaslata alapján az állam által helybenhagy attak.

5. A szabad egyezkedésnek megfelelőleg a közvetítésnek sztrájk vagy boykott alkalmával való fentartása, a munka körülményeinek és feltételeinek megismertetésével és különös hangsúlyozásával annak, ha a kérdéses helyen sztrájk vagy boykott fennforog.

6. Ingyenesség, − kivéve a cselédek közvetítését. A közvetítés szervezését egy-egy országra nézve akként tartanám keresztülviendőnek, hogy az ország fővárosában székelő közvetítési központ mellett, a közvetítési kerületekre osztott körzetek központjain − a nagyobb városokban − másod sorozatú közvetítési központok szerveztetnének, melyek az illető városok közvetítési ügyein kívül a kerületükbe tartozó 10.000 lakosságot meghaladó községekben kiegyenlítést nem nyert munkakinálatot és keresletet is kielégíteni tartoznának. Ezen 10.000 lakost meghaladó községek közvetítő hivatalainak feladata lenne a kisebb községek munkás- és munkaszükségeleteit a magukéval együtt, szintén kielégíteni és nyilvántartani.

A kisebb községek minden hét egy bizonyos napján bejelentenék a náluk kielégítetlenül maradt keresletet, illetve kínálatot a 10.000 lakost meghaladó községeknek, ezek pedig a kapott, de kielégítetlenül maradt és a saját ily adataikat a kerületi központtal közölnék, mely a hozzája átszármaztatott, de el nem intézett kereseti és kínálati adatokat a saját városuk adataival együtt kimutatásba foglalva, minden hét egy bizonyos napján a központba küldenék. A központ saját adatait szintén kimutatásba foglalva és a mellett az egyes kerületek kimutatásait is lenyomatva, a munkáspiac állását az egész országra nézve hetenként közzétenni és ezen kimutatásokat az egyes kerületeknek és a szomszédos országok közvetítési központjainak is megküldené.

Ezáltal minden kerület tudomására jutna annak, hol, mely kerületnél találja meg azt a munkást, melyre szüksége van és az illető kerülettel érintkezésbe léphetne.

így az egyes országok munkásfölöslegéről vagy munkáshiányáról is biztos adatok állanának rendelkezésre és a. célszerűnek látszó kiegyenlítés iránt a továbbiak megtörténhetnének.

Az ekként szervezett közvetítő hivatalok, − kizárásával minden egyéb tekinteteknek és érdekeknek, - csakis a munkaerő kiegyenlítését a munkaszükséglettel szolgálnák és sem a munkások, sem munkaadók érdekeit nem sértenék.

A munkások továbbra is fentartanák szervezeteiket és láthatnák el utasításaikkal tagjaikat a munkafeltételekre nézve, melyek alatt munkát vállaljanak.

A munkaadók szövetségeiket szintén továbbra is fentartanák, feltételeiket, melyek mellett munkásokat felfogadnak, megállapíthatnák, kiköthetnék, hogy csak oly munkásokat fogadnak fel, kik ezen feltételeket aláírják, szabályaikban pedig kötelezhetnék tagjaikat, hogy munkás iránti megkereséseiket vonják vissza, ha azt központi irodájuk követeli és értesíthetnék tagjaikat arról is, hogy ha vidéken valahol sztrájk vagy boykott tört volna ki, kössék ki munkásmegrendeléseiknél, hogy csak olyan munkás ajánltassék, ki ott nem dolgozott.

A hivatalok különben a lehetőség határai közt úgy a munkások, mint a munkaadók érdekeit is szolgálnák.

Nevezetesen értesítenék azon munkaadókat, kik a szokásos bérektől és feltételektől eltérőleg oly alacsony béreket vagy feltételeket kötöttek ki, melyek mellett senki sem ajánlkozik, hogy mely minimális bér mellett lehet csak kilátásuk munkást kaphatni.

Másfelől nem lesznek a munkaadók kitéve annak, hogy azt a munkást kénytelenek elfogadni, mint az ez idő szerint történik, kit a szakszervezet ajánlott, hanem ha az ajánlott munkást visszautasítják, helyette másik s harmadik stb. fog ajánltatni.

A központilag szervezett, a közvetítés kizárólagos jogával ellátott munkáspiac mindkét félre kiváló előnyökkel bírna.

A munkások nem lennének arra utalva a gyárakat végigházalni és a különféle munkaközvetítő irodákat naponta felkeresni, megtudakolandó, nem kinálkozik-e számukra alkalmas hely. Viszont a munkaadók nem lennének kényszerítve munkásszükségleteiket valamennyi irodába bejelenteni.

Bízvást feltehető továbbá, hogy valamennyi munkanélküli be fogja magát a hivatalnál jelenteni, mivel csak ott számíthat keresethez juthatni, végre az is alig vonható kétségbe, hogy ennek folytán minden munkakínálat ugyanaz nap fog kielégítést nyerni és csak az fordulhat elő, hogy a keresett szakmájú munkás jelen nem lenne. Ez esetben a hivatal köteles volna a bejelentetteket másnapra berendelni, s így csak egy napi késedelemmel fogná a munkást ajánlani.

A házi cselédeknél az ingyenes közvetítést azért nem tartanám célszerűnek, mivel minden kisebb félreértésnél felmondásra szolgálna alkalmul. Ezeknél a közvetítésért mindkét féltől bizonyos csekélyebb díj volna követelendő.

Az előadottak szerint szervezendő közvetítés a munkanélküliek segélyezésére is alkalmas eszközül szolgálhatna, mivel a közvetítési hivatal a munkanélküliségre, sőt az egyes munkanélküliekre is határozott adatokat nyújthatna:

A kizárólagos közvetítési jogosultsággal biró közvetítő hivatalok eszméje a szakkörökben mind gyakoribb felemlitést nyer s azért több mint valószínű, hogy ez lesz a közvetítés jövője.